

Chuyện Nước Chuyện Nôi

Khả Tri

Phần I

Đã gần 30 năm nay, cứ đến ngày 22 tháng 3, Liên Hiệp Quốc lại lên tiếng kêu gọi thế giới chú ý, đồng thời góp công góp của giúp giải quyết vấn nạn: hàng tỉ người dân ở các quốc gia nghèo khó, vẫn còn thiếu nước dùng đủ tiêu chuẩn vệ sinh. Mục đích trước mắt: đến năm 2030 phải giải quyết căn bản vấn nạn nói trên. "Ngày Nước Thế Giới/World Water Day" năm 2020, đặc biệt chọn chủ đề "Nước và Biến Đổi Khí Hậu/Water and Climate Change".

Đối với Việt Nam, đặc biệt với hàng chục triệu bà con đang oằn mình bám sống tại đồng bằng châu thổ sông Cửu Long, thảm họa ô nhiễm môi trường, ngập mặn, khô hạn, quá nhiều con đập trên vùng thượng lưu sông Mekong v... v... không còn là đề tài học thuật, tranh luận đúng sai. Nó đã biến thành **mối họa nhân tiên**, cần biện pháp giải quyết cấp bách. Bản thân tôi không đủ khả năng và kiến thức để viết về một đề tài quá quan trọng, ảnh hưởng lâu dài tới kế sinh nhai và mạng sống của hàng chục triệu con người. Vì thế tôi xin được giới thiệu với quý bạn đọc, những ký sự, nghiên cứu giá trị của nhiều tác giả sớm nhận ra thảm họa môi trường ở đồng bằng sông Cửu Long (chi tiết xem ở phần cuối bài này).

***

Mọi sinh vật nói chung đều cần nước để sống còn và phát triển giống nòi. "Loài người tinh khôn/Homo sapiens" từ khi xuất hiện ở Phi châu? rồi di cư đi nhiều nơi tìm đất sống, cũng phải tuân thủ quy luật bất di bất dịch và vĩnh cửu nói trên mới tiến hóa được đến ngày hôm nay. Nhịn đói trung bình 2, 3 tuần, chúng ta vẫn tồn tại một cách tương đối. Nhịn khát thì trái lại, chỉ chừng 2 đến 3 ngày, đủ khiến con người điêu đứng và có thể (như về sĩ Bút Tre mô tả) "... đang sống chuyển sang từ trần".

Thông thường tiến trình chết khát diễn tiến một cách thiếu hấp dẫn: trước khi cơ thể quay cuồng, bất tỉnh và đi đến tử vong, cuồng hóng nứt nẻ, lưỡi sưng tấy, da khô cằn nhanh chóng. Do lượng axit trong bao tử gia tăng, máu đặc quánh dần khiến tim đập mạnh, buồn ói, mắt nhìn thấy ảo giác. Hệ thống lọc như gan, thận v... v... mất khả năng hoạt động, thần kinh co rút, não bộ căng phồng, có thể rách bươm, khiến đầu đau như búa bổ. Rồi cơ thể hôn mê, co co giật giật trước khi "hồn lìa khỏi xác". Xem thế để biết rằng, chân ngắn hay chân dài, tài tử hay giai nhân, chết kiểu gì thì cứ chết, đừng nên chết khát, chẳng đẹp mắt tí nào.

Cấu tạo cơ thể con người, bao gồm chừng 50% đến 70% nước, gần 20% chất đạm, trên 15% mỡ, 5% chất khoáng v... v... Ngay cả xương xẩu, răng cở cứng ngắt cũng chứa nước. Nước giúp "bôi trơn", máu huyết tuần hoàn, tế bào sinh sản, thần kinh hoạt động, gan, thận thường xuyên lọc độc tố, bấp thịt ngày ngày cứng lên mềm xuống v... v... Thiếu đi chừng 5% đến 10% lượng nước tiêu thụ hằng ngày, con người sẽ sụp lỵ. Trung bình mỗi ngày, con người cần uống chừng 2 lít nước, tùy tuổi tác, tình trạng cơ thể, công việc đang làm, thời tiết, khí hậu v... v... Tuy nhiên chúng ta nên biết rằng, uống quá nhiều nước cũng không hay ho lắm. Nó có thể khiến lượng muối natri trong cơ thể giảm thiểu đáng kể.

Nước sông, sông nước.

Sách Cảnh Thế Thông Ngôn của tác giả Phùng Mộng Long kể lại một giai thoại liên quan đến nước sông như sau. Thời nhà Tống - thế kỷ XI - hai nhân vật nổi tiếng, Vương An Thạch/VAT và Tô Đông Pha/TĐP đều văn hay chữ tốt, nhưng lại đứng trong hàng ngũ đối đầu. VAT làm đến chức Tể tướng, người chủ trương cải cách nhằm hạn chế dần các đặc quyền của phe quý tộc, hoàng thân quốc thích v... v... trong đó có gia đình của TĐP. 2 cụ này tuy ghét nhau ra mặt, nhưng vẫn nể phục, đối xử nhau theo kiểu "quân tử Tàu". Có điều TĐP, lép vế quyền lực, bị đẩy ra giữ một chức quan tầm thường ở Hàng Châu.

Trước khi lên đường nhậm chức mới, TĐP xin được về quê ngoại Tứ Xuyên để thăm gia đình. VAT thì bị chứng sởi mũi, ăn uống khó tiêu, tin rằng được uống trà pha với nước Trường Giang tại vùng Trung Hiệp sẽ rất tốt cho sức khỏe, nên VAT nhắn TĐP đi thăm gia đình, tiện đường mang về cho mình mấy khạp nước quý. Trở lại kinh đô sau chuyến đi dài ngày, TĐP mang về mấy lu nước đầy. VAT sai thuộc hạ lập tức mức nước đun sôi và đem pha trà. Nhìn chén trà sóng sánh VAT nheo mắt có vẻ nghi ngờ và hỏi thẳng rằng:

- Lạ nhĩ, có phải nước lấy từ Trung Hiệp?
- Thừa tiên sinh, dĩ nhiên như thế, chắc như đinh đóng cột đấy.
- Nhưng các khạp nước này được múc từ Hạ Hiệp, chứ không phải Trung Hiệp.

TĐP lặng người đành thú nhận một cách khôn khéo:

- Thuyền trôi chòng chành, gió mát hây hây khiến tôi ngủ quên khi đi ngang Trung Hiệp. Mãi đến Hạ Hiệp tôi mới tỉnh dậy, sực nhớ ra nên đành múc nước trên khúc sông đó. Và lại tôi tin rằng nước tại Trung Hiệp hay Hạ Hiệp thì có gì khác nhau.

VAT ra cái điều ta đây hiểu biết giảng giải như sau:

- Tôi xin trích các nhận xét về nước sông Dương Tử từ sách Sơn Thủy Kinh Chú. Tại khu Thượng Hiệp nước chảy quá nhanh, dùng nước này pha trà sẽ nồng. Tại Hạ Hiệp nước lại chảy quá chậm, pha trà bị nhạt. Đặc biệt chỉ tại Trung Hiệp dòng chảy đều đặn trôi đi, pha trà rất tốt cho những người như tôi mắc bệnh 'trung tiêu', cần khai thông kinh mạch.

TĐP không còn cách nào khác đành cúi đầu xin tạ tội. Câu chuyện trên thực hư ra sao, có trời mới biết.

Phùng Mộng Long (1574-1646), nguyên cũng là tác giả Đông Chu Liệt Quốc, nổi tiếng với những giai thoại hư cấu. Có thể VAT dùng tiền mua chuộc được 1 tên thuộc hạ nào đó nằm trong đám gia nhân của TĐP nên biết rõ đường đi nước bước của ông ta? Nhưng thôi xin tạm biệt hư cấu để trở về dẫn chứng khoa học.

Khi vì một lý do nào đó nhiệt độ thân thể gia tăng, chúng ta cần uống thêm nước. Tiếc thay cơ thể con người không có khả năng dự trữ nước để dùng lâu dài như loài lạc đà. Loài vật này có thể sống vài tuần lễ trong sa mạc, không cần thức ăn nước uống, nên hàng ngàn năm qua đã trở thành phương tiện vận chuyển hàng hóa cho giới thương buôn trên "Con đường tơ lụa". Vì chỉ quan sát hình hài bên ngoài, thời xưa người ta lầm tưởng rằng, cái bướu là kho dự trữ nước của lạc đà. Tưởng "dậy" mà không phải "dậy"! Bướu lạc đà thật ra chỉ chứa mỡ - có thể nặng đến 35 kí lô - và cơ chế hoạt động diễn tiến đại khái như sau: nếu lạc đà không có thức ăn, các mô mỡ trong bướu biến thành chất dinh dưỡng tạm nuôi sống chúng một thời gian. Bướu sẽ dần teo lại, nhưng cũng nhanh chóng phình lên khi lạc đà được tiếp tế thức ăn phù hợp. Ngoài ra lạc đà lại có khả năng điều hòa thân nhiệt hữu hiệu, nên hầu như không đổ mồ hôi, và tiêu tiện rất ít nước. Cấu trúc tế bào máu đặc biệt còn giúp chúng hấp thụ và trữ nước nhiều hơn so với tế bào các loài sinh vật khác.

Nói chuyện sông nước thì dĩ nhiên phải nhắc đến người đẹp Lương Ý Nương đời Hậu Chu thời Ngũ Đại - Thập Quốc tác giả bài thơ Trường Tương Tư, mặc dù đã có hàng ngàn bài viết về đề tài này. Si tình như thế nào mà cho ra đời tác phẩm bất hủ như thế, quả thật bản thân tôi cũng muốn liềm mình si tình thử một phen xem sao. Số là gia đình Lương Ý Nương, trú ngụ bên dòng sông Tương, cho hàn sĩ Lý Sinh thuê phòng trọ. Trai tài gái sắc nên lứa gần rơm lâu ngày cũng bén, Lương công biết chuyện, giận dữ tống cổ Lý Sinh ra khỏi nhà. Nàng Lương Ý Nương cô quạnh mang mối sầu tương tư, nhưng không biết tâm sự cùng ai đành mượn ý thơ để gửi gắm lòng dạ. Tôi chỉ xin trích 6 trong tổng số 12 câu thơ không cần bóng bẩy, dùng từ đơn giản, nhưng càng đọc càng thấm thía, càng quay quắt:

*Giang thâm chung hữu đễ,
Tương tư vô biên nại.
Quân tại Tương giang đầu,
Thiếp tại Tương giang vĩ.
Tương tư bất tương kiến,
Đồng âm Tương giang thủy.*

...
*Sông sâu còn có đá,
Tương tư không bến bờ.
Chàng ở đầu sông Tương,
Thiếp ở cuối sông Tương.
Tương tư không gặp mặt,
Cùng uống nước sông Tương.*

...

May thay Lương công là người sành thơ phú, ngâm nga Trường Tương Tư rồi đâm ra không chỉ mũi lòng, mà còn quý trọng cô con gái rượu, lập tức nhắn tin cho gọi Lý Sinh châu về hợp phố. Cái đặc biệt của câu chuyện

ting éo le nói trên, trong một xã hội phong kiến trọng nam khinh nữ, là vai trò nàng Lương Ý Nương khá chủ động, so với chàng Lý Sinh thụ động, hầu như vô tích sự, chờ người ta dọn cỗ bàn xong mới sà vào ăn. Dù sao thì sao, chàng và nàng giờ đây không chỉ "Cùng uống nước sông Tương", mà ngày ngày còn nắm tay ngụp lặn, tắm rửa, hạnh phúc bách niên giai lão với Sông Nước Tiêu Tương. Có bao giờ đôi trai tài gái sắc Lương Ý Nương + Lý Sinh biết rằng hơn một thiên niên kỷ trước, triết gia Hy Lạp cổ đại Heraclitus đã đưa ra nhận xét thật đơn giản: "*Không ai tắm hai lần trong một dòng sông*".

Nhưng không phải cuộc tình nào cũng kết thúc có hậu. Cố nhạc sĩ Văn Giảng (1924 Huế - 2013 Victoria, Úc) nghe đâu từng tương tư một cô gái làng Kim Long (người Huế hay gọi là Kim Luông, nơi sản sinh ra rất nhiều cô gái mỹ miều), nhưng rồi chuyện cưới xin không thành. Năm 1949 vừa tròn 25 tuổi, một buổi chiều cô liêu bên sông Hương, lòng tê tái hướng về Kim Luông, chàng thanh niên tài hoa si tình đã dệt nên cung bậc bất hủ

*"Ai về sông Tương".
"Ai có về bên bến sông Tương,
nhấn người duyên dáng tôi thương,
bao ngày ôm mối tơ vương".*

Rất có thể chàng Lý Sinh ở Huế nhân cú người uống một ngụm nước tại đầu nguồn sông Hương, rồi mơ tưởng rằng ở đâu đó cuối dòng, Lương Ý Nương làng Kim Luông cũng đang vốc nước uống để nhớ chàng. Sông Hương chuyển thành sông Tương chắc vì vậy? Không biết nguồn thống kê từ đâu và thời gian nào, nhưng có người khẳng định "Ai về sông Tương" là 1 trong 10 nhạc phẩm nổi tiếng nhất thuộc nền âm nhạc Việt Nam.

Tưởng cũng nên thêm thắt đôi lời về làng Kim Long hay đúng hơn những người đẹp không tên không tuổi sinh ra và lớn lên tại đây. Dân gian thường truyền tụng câu ca dao:

*"Kim Long có gái mỹ miều,
Trăm thương, trăm nhớ, trăm liêu, trăm đi."*

cho rằng lấy ý tứ từ giai thoại vua Thành Thái giả dạng thường dân đi tìm cung phi tại làng Kim Long. Thực hư ra sao chưa có lời giải, chỉ biết rằng, dưới triều vua Thành Thái có bà cung phi Nguyễn Hữu Thị Nga gốc gác làng Kim Long.

Lại một giai thoại khác nhằm đề cao tinh thần kháng Pháp của vua Thành Thái là câu chuyện 4 đội nữ binh, mỗi đội 50 quân, ra đời bí mật trong cung cấm. Để tránh tai mắt người Pháp khắp nơi, chính nhà vua sai thuộc hạ thân tín tung tin nhiều về thói ăn chơi, sẵn lòng gái đẹp của mình nhằm đánh lạc hướng. Nhưng tại sao lại làng Kim Long? Vì ngôi làng này nằm ở vị trí khá thuận lợi, gần cửa Hữu, còn được gọi là Tây Nam Môn (nằm ở phía Tây Nam của Kinh Thành). Con đường từ Kim Long dẫn về Thành Nội lại thường rất vắng vẻ, nên ít ai dòm ngó. Nhà vua thường cho người bí mật đến vận động, khuyến khích, tặng thưởng tiền bạc gia đình các cô gái, dù xấu hay đẹp, tham gia việc cứu nước. Sau đó vua cho dàn cảnh, rước các cô gái này đem về triều đình làm cung phi, nhưng kỳ thực là cho luyện tập võ nghệ, xong trở về làng, chờ dịp nổi lên chiến đấu chống Pháp. Tiếc là sự việc cuối cùng bị bại lộ. Thực dân Pháp đày vị vua yêu nước nhà Nguyễn sang đảo Réunion. Câu chuyện nêu trên bố cục còn khá lỏng lẻo, có vài chi tiết thiếu thuyết phục, bao nhiêu là sự thật, bao nhiêu là thêm mắm thêm muối? Kiến thức và khả năng của người viết bài quá giới hạn, xin để quý bạn đọc suy xét và rất mong được các bậc cao minh chỉ giáo.

...

So với Văn Giảng, một người tài hoa khác là cố nhạc sĩ Dương Thiệu Tước (1915-1995), hình như may mắn hơn khi gửi gắm tâm sự qua bài "Đêm Tàn Bến Ngự" (sáng tác năm 1946). Về sau ông và bà Minh Trang nên vợ nên chồng. Trong bản nhạc có 2 câu như sau:

*Hàng cây soi bóng nước Hương,
Thuyền xa đậu bến Tiêu Tương*

Với khả năng và kiến thức giới hạn, tôi chỉ biết rằng Huế không có sông Tương và cũng chẳng có bến đò nào mang tên Tiêu Tương? nên cố nhạc sĩ Dương Thiệu Tước chắc đã mượn điển cố văn học Trung Hoa xưa, thí dụ: Chinh Phụ Ngâm, bản dịch của bà Đoàn Thị Điểm từ nguyên tác chữ Hán của Đặng Trần Côn:

*Bến Tiêu Tương mấy hàng khói tỏa
Cây Hàm Dương bóng lá ngát đầu*

Tuy nhiên miền Bắc Việt Nam cũng từng có một con sông mang tên Tiêu Tương, nên đôi khi người ta dễ nhầm lẫn Tiêu Tương ở đất nước ta với Tương Giang hay Tiêu Tương bên Tàu. Tuy là dòng sông với nhiều chứng tích lịch sử từ thời Đại Việt, nhưng Tiêu Tương giờ đây, trải qua bao nhiêu vật đổi sao dời, mất đầu mất đuôi, chỉ còn lại những ao cùng hồ, ẩn mình trong hệ thống làng xã vùng quê hương Quan Họ Bắc Ninh. Đất nước ta, một số con sông khác cũng bị vùi lấp qua bao nhiêu thăng trầm, như sông Tào Khê, sông Dâu, hay sông Vị Hoàng chảy qua thành phố Nam Định, quê hương cụ Trần Tế Xương:

*Sông kia rày đã nên đồng,
Chỗ làm nhà cửa, chỗ trồng ngô khoai.
Vẳng nghe tiếng ếch bên tai,
Giật mình còn tưởng tiếng ai gọi đò.*

Nguồn: Sơ đồ Sông Hồng và lưu vực.

Không phải là nhà nghiên cứu chuyên môn, tôi chỉ biết sơ sài rằng, hiện nay người ta vẫn chưa xác định được chắc chắn dòng chảy của Tiêu Tương, bị vùi lấp dần trong khoảng thời gian nào? Con sông nhỏ này tách đi từ sông Hồng, rồi nhập vào sông Cầu chứ không đổ ra biển. Nói chung miền Bắc Việt Nam có 2 hệ thống sông ngòi chính yếu.

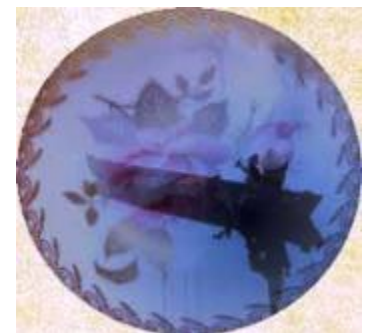
1/ Hệ thống sông Hồng, bắt nguồn từ tỉnh Vân Nam, Trung Quốc, dài tổng cộng 1149 cây số, nhưng phần chảy trên Việt Nam chỉ dài 510 cây số, gồm 2 phụ lưu lớn: sông Đà, sông Lô.

2/ Hệ thống sông Thái Bình (tên như thế nhưng lại không chảy qua tỉnh Thái Bình): với các phụ lưu như sông Cầu, sông Lục Nam, sông Thương.

Dòng sông Tiêu Tương cạn nước, nhường hơi thở cho nhà cửa, ruộng đồng, nhưng vẫn sống mãi với câu chuyện tình éo le, buồn đứt ruột: Trương Chi - My Nương, ẩn náu trong lời ca quan họ:

*Ngày xưa có anh Trương Chi
Người thì thậm xấu, hát thì thậm hay
Cô My nương vốn ở lâu tây
Con quan Thừa tướng ngày rày cấm cung*

Qua bao nhiêu thế hệ, đa số chúng ta ngay từ thời thơ ấu, ít nhất một lần từng được nghe, được đọc huyền thoại rất nổi tiếng Trương Chi - My Nương. Vì thế tôi chỉ nhắc lại rất tóm tắt câu chuyện cổ tích như sau: My Nương con gái quan thừa tướng, suốt ngày bị cấm cung. Trương Chi là anh lái đò/đánh cá trên sông Tiêu Tương, đêm đêm với giọng hát truyền cảm (có bản kể rằng anh ta thổi sáo) làm xao xuyến My Nương, khiến nàng ốm tương tư. Thế nhưng khi nhìn thấy diện mạo quá quê mùa cục mịch của Trương Chi, nàng My Nương vỡ mộng. Còn Trương Chi oái ăm thay lại bị tiếng sét ái tình, tuyệt vọng thương nhớ My Nương, hồn lìa khỏi xác, quả tim đau khổ biến thành viên ngọc. Có người tìm thấy viên ngọc quý, bèn để ra từ đó một chén uống trà, mang tặng quan lớn. Khi My Nương rót trà vào chén, hình bóng Trương Chi chèo thuyền trên sông Tiêu Tương xuất hiện, kèm theo tiếng hát/hay tiếng sáo não nùng. Những giọt nước mắt xót thương của My Nương rơi xuống chén trà vô tình làm tan biến tất cả.

Vẫn còn khá nhiều thắc mắc về xuất xứ, thời gian ra đời câu chuyện Trương Chi - My Nương. Tạm gạt câu hỏi này qua một bên, chúng ta có thể tự hỏi lòng, nên nhìn câu chuyện dưới lăng kính nào cho hợp tình hợp lý. Lương Ý Nương - Lý Sinh bên Tàu hóa ra may mắn hơn Trương Chi - My Nương bên Việt Nam ta rất nhiều? Dù sao thì sao, Lương Ý Nương + Lý Sinh cũng cùng đẳng cấp, ngược với Trương Chi - My Nương, một bên là tiểu thư đài các, bên kia là cùng đinh mạt hạng. Như vậy nhìn qua lăng kính "Môn Đẳng Hộ Đối" ta thấy nội dung chuyện Trương Chi - My Nương là thực trạng không thể hóa giải được mâu thuẫn căn bản này. Ở đây tôi không bàn đến ý nghĩa, nguồn gốc của cụm từ "Môn Đẳng/Đương Hộ Đối" hay "Môn Đẳng Hộ Đối", mặc dù cũng là một đề tài khá lý thú.

Nhạc sĩ Văn Cao, với tuyệt phẩm "Trương Chi" sáng tác năm 1942, vô tình đã khơi ra một dòng nhạc tập trung quanh đề tài này như "Khối tình Trương Chi" (1945-46) Phạm Duy, rồi Hùng Lô, rồi Anh Bằng v... v... Đó là chưa kể hàng trăm bài thơ, kịch, bài viết khác, làm rung động lòng người. Vì thế tôi xin miễn khỏi đi sâu vào đề tài nói trên, thay vào đó chọn một lối nhìn phiến diện qua lăng kính đen đủi, bó ra ma quét nhà ra rác: Trương Chi - My Nương có thể là huyền thoại thăng hoa mang tính triết lý răn đời. Nàng My Nương vô tình được nghe tiếng hát, tiếng sáo xao xuyên cõi lòng, nhưng vì cả đời chỉ sống trong lầu son gác tía, thần kinh My Nương vội suy diễn rằng giọng hát/tiếng sáo phải đến từ một thư sinh nho nhã, ít nhất cũng như Kim Trọng trong Kim Vân Kiều: "*Phong tư tài mạo tuyệt vời, Vào trong phong nhã, ra ngoài hào hoa*". Nhưng đó chỉ là hình bóng mộng tưởng của một tiểu thư quen nhưng quen lạ. Khi biết được thân thế gốc gác Trương Chi, nàng ta hoảng sợ quay ngoắt 180 độ. Trương Chi hiện nguyên hình tên khổ rách áo ôm "*Vào trong phong thấp, ra ngoài rổ hoa*".

Nhưng chắc gì Trương Chi là một anh chàng cù lần xấu xí? hay chỉ là người lái đò bình thường, quần áo hơi lòi thoi, diện mạo hơi khác khổ vì nghèo, bữa đói bữa no? Áp đặt nhân vật Trương Chi xấu xí chỉ là cái cớ cho MN để rút lui có trật tự? Không "Môn Đẳng Hộ Đối" thì "bất thành phu phụ" chấm hết, khỏi bàn. Ngày xưa ngày xưa, thành vợ thành chồng mới quan trọng, còn tình yêu chỉ là món hàng xa xỉ, có cũng được, không có cũng chẳng sao. Quan hệ trai gái nhằm tiến đến cứu cánh cuối đường hầm: hôn nhân, vợ sớm có thai để cho lẹ, giúp chồng truyền giống (bộ Gen di truyền học), nói cho văn hoa là nối dõi tông đường. Còn anh Trương Chi nghèo mà ham, thân phận thấp kém làm sao với tới lá ngọc cành vàng. Trèo cao té đau nên anh phải trả giá bằng chính mạng sống. Còn chuyện quả tim Trương Chi biến thành ngọc, tan biến đi khi những giọt nước mắt My Nương rơi xuống, nhằm giúp giảm bớt cường độ cái tát trời giáng vào mặt anh ta, cũng như gia tăng thêm cái lòng nhân hậu của My Nương. Nhưng ta trách móc My Nương, có quá đáng hay chẳng? Dù sao thì sao, phụ nữ được quyền từ chối mọi hôn nhân không phù hợp với bản chất, sở thích, tính toán cá nhân.

Có một lăng kính khác để nhìn câu chuyện Trương Chi - My Nương, dựa theo ý tưởng của nhà văn Dương Hùng Cường, người đã chết trong tù (1988), vì tác phẩm "phản động" "**Nếu anh Trương Chi đẹp trai**" (1981). Theo ông Dương Hùng Cường, chàng Trương Chi (đại diện cho Đảng Cộng sản Việt Nam, giai cấp vô sản, nghệ sĩ v... v... tự giác hay không tự giác) hót quá tài tình, khiến My Nương (người dân, thành phần trung lưu, tiểu tư sản v... v...) cả tin, chưa gặp mặt nhưng yêu thầm trộm nhớ, mãi đến 1975 va chạm thực tế mới vỡ mộng. Nói cho đúng không chỉ người dân Việt Nam là nạn nhân của màn lừa bịp, cướp bóc vĩ đại. Từ Nga sang Tàu, từ Âu sang Á, hàng trăm triệu người, có khi phải trả giá bằng mạng sống bản thân, gia đình v... v... chỉ vì nghe tiếng hót của Trương Chi, rồi mơ đến một ngày mai no ấm, bình an. Đại đa số những cuộc "cách mạng là ngày hội quần chúng", giành độc lập v... v... trong chừng 100 năm qua đều dẫn đến kết cục bi đát, vì nhiều anh Trương Chi sau khi lên nắm quyền hành, quên luôn tiếng hát, dần dần hiện nguyên hình một lũ ma bùn, ma mánh, hay cùng nhau trở thành phe đảng băng cướp.

Ở một khía cạnh khác, cái chết của anh Trương Chi có thể là biểu tượng cho cái chết của dòng Tiêu Tương, và những nguồn kinh tế liên quan trực tiếp đến con sông này. Thí dụ: nghề đánh cá, thuyền bè đưa khách, chợ búa trên sông v... v... Ngược lại, cũng có những thành phần dân chúng hưởng lợi, giàu sụ lên từ sự biến mất của dòng Tiêu Tương: trồng trọt, xây nhà cửa v... v... trong đó chắc phải có gia đình nàng MN. So sánh với những sự việc đang xảy ra hằng ngày tại Việt Nam hiện nay - Đòng Tâm, Thủ Thiêm là thí dụ điển hình - các nhóm lợi ích, cấu kết với phe cánh chính quyền, lấy cớ thực hiện kế hoạch chỉnh trang sân bay, đô thị v... v... bất kể giá trị lịch sử, văn hóa của phần đất, phần sông ngòi đang bị giải tỏa, bắt cần hoàn cảnh sinh nhai, mạng sống người dân.

Như tất cả mọi vấn đề chìm sâu trong quá khứ mơ hồ, tìm thấy một lời giải đáp cho một câu hỏi nào đó, lại là tiền đề dẫn đến một câu hỏi khác. Chúng ta lạc vào mê hồn trận, cứ thế liên tục trùng trùng điệp điệp, như tổ

tiên sinh ra ông bà, ông bà sinh ra cha mẹ, cha mẹ sinh con cái, cháu chắt v... v... Cổ giải mã chuyện dòng sông Tiêu Tương, và quần quít theo đó, câu chuyện Trương Chi - My Nương, cũng không nằm ngoài quy luật phức tạp nói trên. Nên tôi xin tạm ngừng ở đây. Nhưng nói tóm lại dù chúng ta suy diễn thế nào đi chăng nữa, tiếng hát hay tiếng sáo Trương Chi, vang vọng trên dòng Tiêu Tương, rõ ràng không phải nhằm mê hoặc tha nhân; đó chỉ là lời tâm sự với trần gian, "một chiều xưa trắng nước chưa thành thơ" (Văn Cao). Anh Trương Chi có ngờ đâu, tiếng lòng trung thực giữa dòng đời của mình, lại dẫn đến một hậu quả bi đát cho chính bản thân.

Nguồn:
Ulysses and the Sirens by H.J. Draper

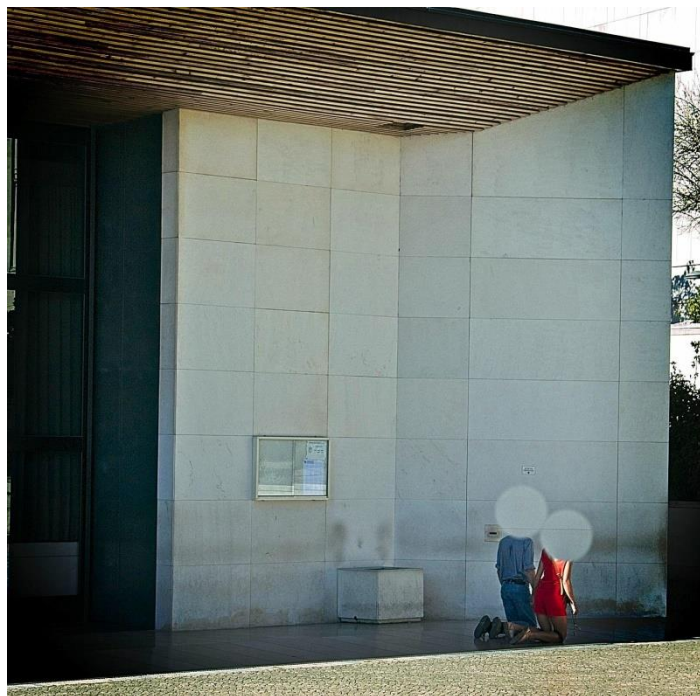
Nguồn:
Lorelei, Gemälde von Carl Joseph Begas (1835)

So sánh với các giai thoại khác trên thế giới, liên quan đến tiếng hát, anh Trương Chi Việt Nam là người nhân hậu, không hãm hại bất cứ ai. Khác với sử thi Odyssey, đất Hy Lạp gần 3000 năm trước, Homer đã đề cập đến tiếng hát quyến rũ của các nàng tiên cá, với giọng hát du dương, quyến rũ bao nhiêu thủy thủ xa nhà, cô đơn giữa biển cả bao la, mất phương hướng, tàu bè đụng phải đá ngầm, mất mạng trên hoang đảo hay chìm sâu dưới đáy biển. Cũng theo khuôn mẫu hiểm nghèo đến từ phụ nữ, nước Đức có huyền thoại tương tự, có nàng Lorelei ngồi trên mỏm đá, bên bờ sông Rhein, xỏa tóc bờ vai, cất tiếng hát nồng nàn, động lòng bao chàng trai nhẹ dạ, chẳng khác chi mấy con thiêu thân, lái thuyền bè đâm sầm vào vách núi. Nước thánh.

Tôi có anh bạn là con trai út, thuộc dòng dõi gia đình truyền thống rất ngoan đạo Công giáo. Nhưng đến đời anh ta, việc đạo không còn mặn mà như các thế hệ đi trước. Có lẽ vì cuộc sống ngày càng phức tạp, mâu thuẫn đạo đời, công ăn việc làm, gia đình vợ con, kiến thức, khoa học phát triển v... v... anh T. không đủ sức quán xuyến trăm bề. Anh T. còn mẹ già, sống chung với gia đình, tuổi trên 80, đầu óc cụ tuy tương đối minh mẫn, nhưng cơ thể đã suy yếu nhiều, không đi lại được bình thường. Vợ chồng cùng 2 cháu nhỏ, có lần đi nghỉ xả hơi ở Bồ Đào Nha. Chương trình ngoài những ngày thăm viếng thủ đô Lisbon và các vùng lân cận, còn 1 hôm chỉ dành riêng cho chuyến hành hương Fatima. Cụ dặn tới dặn lui con trai và con dâu, làm gì thì làm cũng ráng mang về chai nước thánh để cụ dùng. Sau một tuần du hí, trước khi trở về nhà, T. còn gọi điện thoại thăm hỏi mẹ đồng thời báo tin vui đã lấy được 1 chai nước thánh. Tuy nhiên về đến nhà mở va-li ra mới tá hỏa tam tinh. Chai bị đồ đạc đè nứt, nước thánh chảy hết ra ngoài thấm ướt quần áo. T. sững sờ như lần đầu tiên đột ngột nghe tin vợ bị sảy thai mấy tháng sau lễ cưới. 2 vợ chồng lặng người nhìn nhau tưởng tượng đến niềm đau vô bờ bến của mẹ già. Tuy không nói ra nhưng họ đã biết việc phải làm. Làm gì thì làm, không thể để cụ thất vọng, đâm ra nghĩ quẩn, suy diễn rằng đó là dấu hiệu cho thấy cụ không được vào nước Chúa. Vợ chồng anh T. đành lấy nước bình thường bỏ vào chai và nói dối là nước thánh rồi đưa biểu cụ. Sau đôi lần nhấp nhấp vài ngụm nước đi kèm với đọc kinh cầu nguyện, cụ thấy đầu óc, cơ thể khỏe khoắn hẳn ra. Nay cụ đã ra người thiên cổ được vài năm, nhưng tôi nhắc lại chuyện này để nhấn mạnh đến khả năng vừa mang tính tâm lý vừa sinh lý tự thân chữa bệnh khá "huyền bí" của con người. Chắc quý bạn đọc đã nghe đến "Hiệu ứng giả dược/Placebo effect". Riêng phần tôi thì vẫn thắc mắc không biết anh chị T. xưng tội ra làm sao? Mà thật tình họ có tội tình gì đâu?

Tôi cũng từng được viếng Fatima. Nhìn cảnh tượng người quỳ gối hay bò lết đi cho đủ mấy vòng quanh nhà nguyện, thấy sao mà quá thảm thiết, cứ nhoi nhói trong ngực. Chắc họ đang cầu nguyện cho cha mẹ, vợ chồng, con cái, người yêu, bạn bè hay chính bản thân khỏi bệnh tật, được may mắn v... v...? "Còn nước còn

tát" hay "có bệnh thì vái tứ phương". Trên nguyên tắc, đó là lời khuyên chí lý. Nhưng nếu ta chịu khó suy nghĩ tiếp, lời khuyên như trên quá chung chung trừu tượng, vái không đúng lúc đúng chỗ, vừa phí công, của, thì giờ, có thể vô tình dẫn đến tình trạng tiền mất tật mang. Cầu nguyện cho bản thân, may ra? Theo tôi suy nghĩ, lòng tin vào một đấng, điều thiêng liêng, có thể là cái phao, chiếc nạng tâm lý giúp con người đứng lên sau khi gục ngã. Nhưng cầu nguyện cho người khác, khó quá! Bởi vậy lý trí khuyên tôi không nên tin vào các cách chữa bệnh kiểu này, nhưng tình cảm thì vẫn mong cho những điều ước nguyện như trên trở thành hiện thực. Hay chỉ ai có đầy đủ đức tin mới hiểu được những điều bí ẩn mà khoa học chưa thể giải thích?

Người thì quỳ gối lết đi, người thì bò v... v... sao cho đủ mấy vòng quanh nhà nguyện Fatima.

Chú thích:

1/ Các bài viết của ông Ngô Thế Vinh:

<https://vietbao.com/author/post/2633/1/ngo-the-vinh>

2/ Vũ Kim Hạnh. ĐBSCL: Hạn mặn đang khốc liệt. nhưng nóng bỏng hơn là chuyện xây đập Luang Prabang!

<https://www.facebook.com/vu.k.hanh.52/posts/10158426973911122>

3/ Phạm Phan Long. Thủy điện Lancang-Mekong gây khát nước và đói phù sa cho đồng bằng sông Cửu Long cách nào?

<https://boxitvn.blogspot.com/2020/03/thuy-ien-lancang-mekong-gay-khat-nuoc.html>

4/ Nguyễn Ngọc Trân. Côn Đảo và bài toán nước ngọt cho vùng mặn ĐBSCL.

<https://baodatviet.vn/dien-dan-tri-thuc/con-dao-va-bai-toan-nuoc-ngot-cho-vung-man-dbscl-3399018/>

5/ Nguyễn Ngọc Chu. Bao giờ bộ chính trị họp về đồng bằng sông Cửu Long?

<https://www.facebook.com/chu.nguyennhoc/posts/1934048773395210>

6/ Hiếu Tân dịch từ bài của Hannah Beech: Trung Quốc bóp nghẹt dòng chảy Mê Kông. Các nước khác chịu hạn hán.

<https://vandoanviet.blogspot.com/2020/04/trung-quoc-bop-nghet-dong-chay-me-kong.html>

7/ Điều tra Mỹ về thủy điện Trung Quốc làm Mê Kông khô hạn: Cơ hội các nước hạ lưu đòi công lý?

8/ Tài liệu của Liên Hiệp Quốc về thực trạng nước nội Việt Nam:

<https://sdg6data.org/country-or-area/Viet%20Nam>

Khả Tri

(còn tiếp)

